

УДК 784.9

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-3-10>

Юй Сінья,

orcid.org/0000-0003-0106-1190

аспірант кафедри історії музики та музичної етнографії
Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової
(Одеса, Україна) *yuxinya3@gmail.com*

МОВЛЕННЄВІ ЗАСОБИ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МАНЕРИ ЗВУКОУТВОРЕННЯ У КИТАЙСЬКИХ СТУДЕНТІВ-ВОКАЛІСТІВ

Процес навчання китайських студентів європейського академічного співу є значно ускладненим через проблеми, спричинені фонетичними особливостями китайської мови. Студентам украї складно засвоїти так зване «близьке» звукоутворення, притаманне європейським мовам і, відповідно, європейській манері співу.

Характеристика проблеми. Найпоширеніша проблема китайських студентів-вокалістів – так званий «горловий спів». Така манера звукоутворення зумовлена притаманною китайській вимові гортанною манерою звуко- та мовоутворення. У всіх методиках європейських вокальних шкіл (поряд із суто вокальними технологіями) звукоутворення базується на точній вимові слова. Якщо у носіїв європейських мов ідеться про чіткість дикційної вимови, ретельну роботу мовленнєвого апарату, то у китайських студентів – про перебудовання звичної та природної для них манери звукоутворення. А таке перебудовання є можливим завдяки засвоєнню точної манери вимови, притаманної європейським мовам, як-от резонаторність мовлення та озвучення приголосних звуків, зокрема й глухих.

Мета статті – представити деякі основні мовленнєві засоби подолання китайськими студентами-вокалістами труднощів європейської манери вокалізації.

Наукова новизна полягає у використанні певних мовленнєвих вправ для досягнення у китайських студентів-вокалістів розуміння та навички точної академічної вокалізації, що ґрунтується на мовленнєвих особливостях європейського звукоутворення.

Узагальнені результати. Методи навчання китайських вокалістів європейської манери звукоутворення передбачають свідому системну роботу з вивчення власного вокально-мовленнєвого апарату, координації роботи м'язів, необхідних для формування правильного вокального звука. Виконання мовленнєвих вправ допомагає китайцеві-вокалісту (початківцю) знайти найбільш зручний стан роботи вокально-мовленнєвого апарату, що ґрунтується на точній м'язовій вимові, притаманній європейським мовам, що сприяє формуванню у вокаліста найбільш вигідного природного тембрального звучання голосу.

Ключові слова: вокально-мовленнєвий апарат, мовленнєві вправи, європейська манера звукоутворення.

Yu Xinya,

orcid.org/0000-0003-0106-1190

Postgraduate Student at the Department of Music History and Musical Ethnography
Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music
(Odesa, Ukraine) *yuxinya3@gmail.com*

SPEECH MEANS OF OVERCOMING THE DIFFICULTIES OF THE EUROPEAN MANNER OF SOUND FORMATION IN CHINESE STUDENTS-VOCALISTS

The process of teaching Chinese students European academic singing is much more complicated due to problems caused by the phonetic features of the Chinese language. It is extremely difficult for students to master the so-called “close” sound production, which is inherent in European languages, and accordingly in the European style of singing.

Characteristics of the problem. The most common problem of Chinese vocal students is the so-called “throat singing”. This manner of sound formation is due to the usual Chinese pronunciation of the laryngeal manner of sound and language formation. In all methods of European vocal schools, along with purely vocal technologies, sound production is based on the exact pronunciation of the word. If native speakers of European languages are talking about the clarity of diction pronunciation, careful work of the speech apparatus, then Chinese students are talking about rebuilding the usual and natural for them manner of sound production. And such restructuring is possible due to the assimilation of the exact manner of pronunciation inherent in European languages, namely: the resonance of speech and sounding of consonant sounds, including deaf consonant sounds.

The purpose of the article is to present some basic speech means of overcoming the difficulties of the European style of vocalization by Chinese vocal students.

The scientific novelty lies in the use of certain speech exercises to achieve Chinese students-vocalists understanding and skills of accurate academic vocalization, which is basically based on the speech features of European sound production.

***Generalized results.** Methods of teaching Chinese vocalists the European style of sound production involve conscious systematic work on the study of their own vocal-speech apparatus, coordination of the muscles needed to form the correct vocal sound. Speech exercises help the novice Chinese vocalist to find the most comfortable state of the vocal-speech apparatus, based on the precise muscular pronunciation inherent in European languages, which, in turn, further contributes to the formation of the vocalist's most favorable natural timbre sound.*

***Key words:** vocal-speech apparatus, speech exercises, European manner of sound formation.*

Постановка проблеми. У процесі навчання китайських студентів європейській манері вокалізації на перший план виходять проблеми, зумовлені особливостями китайської вимови. Студентам утруднює складно засвоїти так зване «близьке» звукоутворення, притаманне європейським мовам і, відповідно, європейській манері співу.

Найпоширеніша проблема китайських студентів-вокалістів – так званий «горловий спів». Така манера звукоутворення зумовлена притаманною китайській вимові гортанній манері звуко- та мовоутворення. виправити цей недолік допомагає засвоєння китайськими студентами так званого «гострого звука», який С. Рігс вважає зручним методом ухвалення у мовленнєву позицію (Riggs, 1998; 56). Під гострим звуком розуміємо чітку і якісну роботу мовленнєвого апарату, яка, на нашу думку, відіграє визначну роль у ступені витривалості голосового апарату вокаліста, у природності тембральної забарвленості голосу, у широті та якості співацького діапазону, у дикційній чіткості виконання твору. Для вокалістів мовленнєва позиція має технологічне вокальне значення в успішній співацькій роботі загалом, але стосовно китайських студентів ця проблема має ще один аспект аналізу. Якщо у носіїв європейських мов ідеться про чіткість дикційної вимови, ретельну роботу мовленнєвого апарату, то у китайських студентів – про перебудовування звичної та природної для них манери звукоутворення. А таке перебудовування, на наш погляд, є можливим завдяки засвоєнню точної манери вимови, притаманної європейським мовам, як-от резонаторність мовлення та озвучення приголосних звуків, зокрема й глухих.

Мета статті – представити деякі мовленнєві засоби подолання китайськими студентами-вокалістами труднощів європейської манери вокалізації.

Об'єкт дослідження – мовленнєві особливості звукоутворення китайських студентів-вокалістів.

Предмет дослідження – технологічні засоби подолання мовленнєвих труднощів у звукоутворенні китайських студентів-вокалістів.

Виклад основного матеріалу. У статті йдеться про мовленнєву позицію китайських студентів-вокалістів як спосіб засвоєння правильної вимови слів у європейських мовах, що є підґрунтям правильної європейської манери вокалізації.

До слова, вважаємо принципово аналогічними первісні алгоритми вокального звукоформування та сценічного мовлення. В обох випадках первісна голосова дія ґрунтується на озвучуванні голосних та приголосних звуків. Усвідомлюючи базову спорідненість вокального звукоутворення та сценічного мовлення (Багадуров, 1956; Гей Юлиус, 2014; Ярославцева, 1981), вважаємо за необхідне певні вправи з курсу підготовки драматичних акторів адаптувати до виховання вокалістів. Опрацювавши підручники з дисципліни «Сценічне мовлення» та певні новітні дослідження у цій галузі, пропонуємо саме китайським студентам-вокалістам приділяти особливу увагу формуванню мовленнєвого апарату, спираючись на європейські мови та європейські школи сценічного мовлення (Гладишева, 1996; Черная, 2018).

Усі вокальні вправи починаються зі звука «М». Правильна вимова цього звука – близька, з резонуванням у гайморових пазухах та губах – є проблемою для китайських студентів-вокалістів, тому що така резонаторна вимова не притаманна китайській мові. Мовленнєвий звук у китайців утворюється далеко у горлі, мовлення гортанне, звук не є польотним та довгим, а більш схожий на гортанні вигуки. Вимова є переривчастою та поштовховою. Такі особливості зумовлені фонетичною специфікою китайської мови. Саме ці особливості значно ускладнюють навчання китайських студентів-вокалістів європейської манери співу, що передбачає польотний резонаторний звук. Саме з цими особливостями вимови у китайській мові пов'язана найбільша кількість вокально-технологічних проблем.

Помічено, що студенти, які засвоїли європейську мову (італійську, німецьку, російську, французьку, українську) набагато швидше просуваються шляхом вокального вдосконалення. Такі студенти не тільки точніше розуміють смисл вокальних понять («спів у резонатор», «висока співацька позиція», «вокальна кантілена» тощо), а й розуміють смисл тексту вокальних творів, що значно поліпшує сам процес звуковедення. Окрім цього, кожна європейська мова допомагає «відпрацювати» певні труднощі вимови у китайських студентів-вокалістів.

«Корисним» для відпрацювання гострого звука, «близької» вимови приголосних звуків та їх злитності з голосними, музикальності мовлен-

невої фрази є засвоєння російської мови. Також близькою за «корисними» фонетичним властивостям є для китайців німецька мова. У німецькій, як і в російській, присутнє «гостре» мовленнєве звукоутворення. Вокальні твори німецькою та російською мовами є для китайців найскладнішими у засвоєнні, тому що потребують вимови мовленнєвих звуків певним чином.

А ось італійська, французька та українська мови не викликають таких труднощів, тому що приголосні та голосні звуки у цих мовах мають «розмиту», так звану «обтічну» вимову. Цим мовам притаманні певні укрупненні гортанні приголосні звуки: в українській – «Г», у французькій – «Р», в італійській – «Л». У німецькій та російській мовах ці букви вимовляються дуже гостро та точно, що зумовлює точний фокус вокального звука, точну вокально-мовленнєву позицію у співі.

Утворення та форма певних голосних звуків у різних європейських мовах відрізняються. Голосні в італійській та українській відкриті, крупні, у французькій – гортанні, а у російській та німецькій – дуже точні, лаконічні за формою, що для китайських студентів є допомогою у засвоєнні вокального звукоутворення, притаманного європейській вокальній школі. Окремо наголосимо, що у китайській мові відсутні певні звуки, що широко використовуються у європейських мовах, як-от звук «Р». Вимова цієї букви викликає у китайських студентів величезні труднощі.

У контексті означеної проблеми пропонуємо декілька вправ, запозичених із програми «Техніка вимови» для виховання драматичних акторів, але адаптованих для вокалістів. Ці вправи допомагають відчутти дихальну опору та «гострість» приголосних звуків. У вокалістів виконання мовленнєвих вправ буде мати свої акценти та специфіку, спрямовані на формування вокального звука в мовленнєвій позиції.

Вправи для співу в мовленнєвій позиції є дуже корисними для китайських студентів, тому що їхній мовленнєвий апарат має інше налаштування, є «звичним» до іншої манери звуковидобування. Сонорні букви, як-от «М», «Н», «Л», потребують корекції, тому що їх вимова є далекою від резонаторного звучання. Особливої уваги потребує буква «Р», якої у китайській мові немає взагалі. Величезні труднощі викликають пом'якшені, як-от «Мь», «Ль», «Нь», «Рь».

Задля розуміння місця утворення сонорних звуків корисним є виконання вправи «**Розслаблене резонування**».

Для виконання цієї вправи необхідно розслабити шию та голову (для цього повільно та роз-

слаблено рухаємо підборіддям праворуч-ліворуч, тримаючи голову на місці; потім рухаємо праворуч-ліворуч головою). Важливо, щоб шия та нижня щелепа залишалися розслабленими (імітуючи стан «дебіла»). Потім, абсолютно не напружуючи горло, треба видавати звук «М». Для того, що звук попадав у резонатор (так звану «маску»), можна уявити, що горло сильно болить і що будь-який звук, вимовлений горлом, викликає сильний біль, навіть може поранити горло.

Імітація стану «хворого горла» допомагає сфокусувати звук тільки у порожнинах, допомагає подумки змістити центр звука з гортані у резонатор.

Вправу з часом можна ускладнювати, вимовляючи не лише окремо звук «М», а й сполучення «МІ-МЕ-МА-МО-МУ». Коли етап вимови буквосполучення вже засвоєний, слід спробувати вимовляти словосполучення: «Мам, мам, молока би нам!», «Мам, мам, меду нам!». Вимовляти ці сполучення потрібно так, ніби ви намагаєтесь покликати маму із сусідньої кімнати, а у вас сильно болить горло, через що кожен рух тіла викликає біль. Слідкуйте за тим, щоб збільшення «посилу» звука, його гучність та «польотність» здійснювалися тільки за рахунок резонаторів, не задіюючи м'язи гортані. Ця проста вправа дуже допомагає вокалістам відчутти свої резонаторні порожнини.

Також зверніть увагу на те, як під час виконання вправи напружуються дихальні м'язи. Якщо вправа виконується правильно, то напружуватись будуть тільки м'язи черевного пресу, а діафрагма та все тіло залишатимуться вільними та розслабленими. Вправа є вкрай корисною для вокалістів, тому що дає можливість свідомо розрізняти резонаторний спів та горловий, допомагає позбавлятися затискання гортані під час вокалізації. Також вправа допомагає відчутти правильне черевне дихання, виключити можливість «перебору» дихання у співі.

Ми акцентуємо на мовленнєвій позиції як найбільш комфортному та зрозумілому методі контролю за звукоутворенням. Свідомо контролювати вокаліст може лише м'язи черевного пресу, язик та губи. Контроль співацького дихання здійснюється за рахунок м'язів черевного пресу, які приводять у рух увесь механізм дихання, включаючи діафрагму, ребра тощо, а контроль над звукоутворенням здійснюють язик та губи (мовленнєвий апарат). Вокаліст не може вплинути на роботу гортані, а лише на роботу язика та губ. Природна координація мовленнєвого та звукового апарату примушує правильно та комфортно розвивати саме вокальний апарат співака.

Коли розслаблене сонорне звучання голосу буде засвоєно, варто розібрати декілька вправ, вельми корисних вокалістам, що допомагають знайти своє максимально комфортне звучання резонаторів, знайти свою «мовленнєву позицію» (за С. Рігсом) (Riggs, 1998), яка, до слова, визначається тільки індивідуальною будовою порожнин певного організму.

Вправа «Мукання». Кінчики пальців рук розташуйте на щоках та переміщуйте разом зі шкірою та м'язами вгору до упору в нижню щелепу. «Помукайте», спрямовуючи звук на кінчики пальців. Відчуйте розслаблене резонування всіх порожнин обличчя та голови. Зафіксуйте свої відчуття, запам'ятайте відчуття розслабленого горла. Повітря добирайте мало, як під час м'якого розслабленого видиху зі звуком. Відчуйте, як мало потрібно повітря для керування резонаторами. Звучання голосу залежить не від гучності, не від великої кількості дихання, а від правильного й комфортного спрямування звука.

«Помукайте» з розслабленими щелепами та зімкнутими зубами. Доможіться абсолютно ідентичного звучання в обох випадках. Акцентуємо увагу на двох способах «мукання»: з відкритими щелепами – ближче до вокального звука, із зімкнутими зубами – ближче до мовленнєвого звука. Часто-густо вокалісти потерпають від того, що високі звуки утворюють далеко у горлі, а не «на зубах». Результатом такого звукоутворення є «непольотний» звук, проблеми з діапазоном та тембральні втрати.

Відчуйте ідентичність вокального та мовленнєвого «мукання». Для правильного відчуття цієї ідентичності вокалістам корисно проспівувати арпеджіо із зімкненими зубами та відкрити щелепами (рис. 1).

У вокальних вправах широко використовується спів арпеджіо у півтори октави на так званій «губній трелі» (термін С. Рігса). Для європейської вокальної школи більш звичним є визначення «мукання», або співу на *mogorando* (італ.), за якого вібрують зімкнені губи, часто викликаючи лоскотання на губах. До слова, сам термін перекладається з італійської як «дзюркочучи», що є красномовним відображенням сутності фізичних відчуттів у цій справі.

Ще одне психологічне пристосування: зробіть звукоутворення трохи «плаксивим». Це забезпечить

відчуття вільної гортані. Під час виконання слідкуйте за м'яким піднебінням, щоб воно залишалось розслабленим.

Після того, як опановано зручне мовленнєве звукоутворення з літерою «М», спробуйте засвоїти таке ж звучання «М» з голосними. Використовуйте спочатку склад «МА-М-М...», потім переходьте до «МУ-М-М...» тощо.

Корисно проспівувати цю вправу, змінюючи на чотирьох повторних нотах голосний звук, як-от «МИ-МЕ-МА-МО-МУ». Якщо студент успішно впорається зі звуком «М», то можна спробувати за тими ж принципами засвоїти звуки «Н», «З», «Д» та м'які «Мь», «Ль», «Нь», які теж викликають у китайських студентів неабиякі труднощі. Під час вимови треба поєднувати приголосні з йотованими голосними, наприклад: «М» + «А» = «МА-а-а...»; а «Мь» + «Я» = «МйЯ-а-а...» тощо.

Часто-густо під час озвучування нот «перехідної» частини діапазону або на крайніх нотах діапазону активуються додаткові м'язи обличчя (С. Рігс називає їх «зовнішні м'язи»), що відображають відсутність вільного звукоутворення та надмірне напруження гортані, а іноді й наявність «зайвого» повітря, що провокує затискання вокально-мовленнєвого апарату. Задля позбавлення цієї проблеми слід нахилитися уперед, проспівуючи вокальну вправу. Загалом, виконання нескладних фізичних дій під час вокалізації (нахили, оберти корпусу, ходьба, танцювальні рухи) допомагають позбавитись горлового затискання та надлишків дихання.

Важливо не співати, а «мукати» арпеджіо спочатку із зімкненими зубами, а потім із розімкненими щелепами, але із зімкненими губами. Вправа допомагає зрозуміти та відчути м'язами ідентичність вокальної та мовленнєвої позиції, максимально наблизити вокальне звукоутворення до природного звучання, мінімізувати тембральні втрати. Початковий тон вправи повинен бути максимально зручним.

Така вправа є вкрай необхідною саме китайським студентам, тому що дозволяє максимально сфокусувати звук, сформувані так звану «високу позицію». Також вправа допомагає «відучити» вокально-мовленнєвий апарат від гортанного звукоутворення.

Вправа «Язикова трель». Найбільш складним є виконання язикової трелі – спів на приголосну

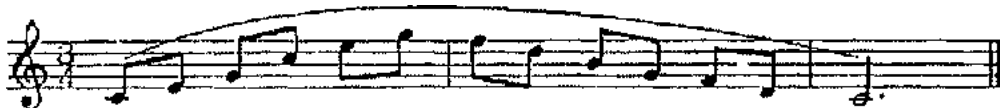

Рис. 1

«Р-р-р...». Треба зазначити, що такий спів викликає труднощі у багатьох виконавців, що звикли до вимови приголосної «Р» без трелі. Тиск повітря, необхідний для продовження язикової чи губної трелі, є однаковим та утворюється за допомогою роботи тих самих м'язів черева, що повинні підтримувати «співацький звук». Таким чином, удається досягти природної фізичної координації та контролю, якого найчастіше не вдається домогтися за допомогою словесного пояснення. Професійні співаки вважають, що найбільш складною у виконанні є трель на приголосній «Р» із м'яким знаком: «Рь-рь-рь...». Саме така трель є найбільш ефективною у засвоєнні мовленнєвої позиції, тому що залучає всі м'язи, необхідні для точної роботи вокально-мовленнєвого апарату.

Для того, щоб засвоїти близьке вокальне звучання «Р», корисно на початковому етапі проробити мовленнєві вправи з буквою «Р». На комфортному мовленнєвому звуці вимовити:

Трі – рі – рі – рі – рі – Рь – рь – рь;
Тре – ре – ре – ре – ре – Рь – рь – рь;
Тря – ря – ря – ря – ря – Рь – рь – рь;
Трьо – рьо – рьо – рьо – рьо – Рь – рь – рь;
Трю – рю – рю – рю – рю – Рь – рь – рь.

Звертаємо увагу на те, що буквосполучення та звук «Рь» вимовляти треба дуже чітко, ніби «підриваючи» звуки. Напружуються тільки язик та губи. Остання «Рь» тягнеться як можна довше. Якщо не виходить «Рь» (м'який звук), то слід починати робити ті ж вправи спочатку з твердим «Р»:

Три – ри – ри – ри – ри – Р – р – р;
Тре – ре – ре – ре – ре – Р – р – р;
Тра – ра – ра – ра – ра – Р – р – р;
Тро – ро – ро – ро – ро – Р – р – р;
Тру – ру – ру – ру – ру – Р – р – р.

Вправа дуже корисна для розминки мовленнєвого апарату та привчання його до народження звука тільки за допомогою губ та язика, що дає можливість точніше спрямовувати вокальний звук у резонатори та економити дихання, тому точний посил звука «витрачає» дихання дуже повільно та економно.

Засвоєння губної та язикової трелі у запропонованих вправах допомагає вокалістам привчити вокально-мовленнєвий апарат до близького сфокусованого звука на всьому діапазоні, а окремо язикова трель допомагає чітко вимовляти слова на будь-якому відрізку діапазону, навіть на крайніх високих тонах.

Також ці вправи допомагають зняти психологічний бар'єр у студентів, пов'язаний із боязню верхніх нот. Захоплений проблемою подовження трелі вокаліст, як правило, забуває про висотність

звука, тому всі крайні високі ноти діапазону виходять без будь-якого напруження. Декілька аналогічних прийомів, заснованих на знанні фізіології співацького акту, дають можливість розв'язати вокальні проблеми. Так, наприклад, для взяття високої ноти вокалістові рекомендується нахилитися нижче, проспівати високу ноту, повернутися в первісну позицію. Такі фізичні дії допомагають вирішити проблеми із взяттям високої ноти тільки завдяки тому, що «зовнішні» м'язи (м'язи плечового поясу та артикуляційні м'язи обличчя) не напружуються; крім того, дивлячись на підлогу, що наближається, мозок вирішує, що рух іде не наверх, а вниз, де вокаліста не лякає будь-яка нота. Результатом є чисте та якісне взяття високого тону та зняття психологічного бар'єру.

Вправа «Приголосні на опорі». Виконання цієї вправи допомагає студентові відчувати дихальну опору та «гострі» приголосні звуки. Основою цієї вправи є одна з мовленнєвих вправ для виховання драматичних акторів у межах дисципліни «Сценічне мовлення», але для вокалістів виконання цієї вправи буде мати свою специфіку, спрямовану на формування вокального звука в «мовленнєвій позиції».

Якщо драматичні актори починають виконання цієї вправи з дзвінких приголосних, то вокалістам корисно починати з глухих. На наш погляд, саме така послідовність дозволить утримати голосовий апарат вокаліста від надлишкового напруження та неправильного формування приголосних звуків загальом. Отже, первісні буквосполучення для вправи:

Кті – кте – кта – кто – кту – кти;
Ткі – тке – тка – тко – тку – тки.

Важливо вимовляти буквосполучення, залучаючи тільки язик, губи й зуби. Відкривати рот мінімально. Вимовляти буквосполучення тихим голосом, майже шепотом, але намагатися бути почутим та зрозумілим «останнім рядом гальорки». Треба уважно слідкувати за тим, щоб під час виконання вправи не чіпляти гортань, щоб звук утворювався лише «на зубах». Як допоміжне пристосування можна використовувати нахили корпусу вперед до прямого кута, одночасно тримаючи спину прямою. Якщо правильно виконувати вправу, то відчувається, що глухі приголосні звуки майже «вибухають», вириваються під натиском повітря. Засвоївши вправу з глухими буквосполученнями, спробуйте за такими ж принципами озвучити дзвінки:

Гді – где – гда – гдо – гду – гди;
Дгі – дге – дга – дго – дгу – дги.

Вельми корисними є вправи на тренування вимови так званих «вибухових» приголосних:

Бі – бі – бі – бі – бі – П! Пі – пі – пі – пі – пі – Б!
 Бе – бе – бе – бе – бе – П! Пе – пе – пе – пе – пе – Б!

Ба - ба – ба – ба – ба – П! Па – па – па – па – па – Б!

Бо – бо – бо – бо – бо – П! По – по – по – по – по – Б!

Бу – бу – бу – бу – бу – П! Пу – пу – пу – пу – пу – Б!

Би – би – би – би – би – П! Пи – пи – пи – пи – пи – Б!

Принцип виконання цієї вправи такий, як і попередньої. Важливо слідкувати за тим, щоб у вимові «працювали» тільки м'язи язика та губ, не торкаючись горла, а дихання допомагало «вибуху» приголосних, особливо останньої букви. Ця вправа є дуже корисною та ефективною не тільки

для вокалістів загалом, особливо для китайських студентів, тому що майже у всіх них є проблеми з формуванням близького мовленнєвого звуку, який є основою європейської манери співу.

Висновки. Методи навчання китайських вокалістів європейської манери звукоутворення передбачають свідому системну роботу з вивчення власного вокально-мовленнєвого апарату, координації роботи м'язів, необхідних для формування правильного вокального звуку. Виконання мовленнєвих вправ допомагає китайцеві-вокалісту (початківцю) знайти найбільш зручний стан роботи вокально-мовленнєвого апарату, що ґрунтується на точній м'язовій вимові, притаманній європейським мовам, що сприяє формуванню у вокаліста найбільш вигідного природного тембрального звучання голосу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багадунов В. А. Очерки про истории вокальной педагогики. 2-е изд. Перераб. Москва : Музгиз. 1956. 246 с.
2. Гей Юлиус. Немецкая школа пения : Учебное пособие. Санкт-Петербург : Планета музыки. 2014. 328 с.
3. Гладисева А. О. Дикційна та орфоепічна нормативність. Київ, 1996. 204 с.
4. Черная Е. И. Основы сценической речи. Фонационное дыхание и голос : учебное пособие. 4-е изд. Издательство «Лань», «Планета музыки». 2019. 176 с.
5. Ярославцева Л. К. Зарубежные вокальные школы: учеб. Пособие по курсу истории вокального искусства. Москва : ГМПИ. 1981. 90 с.
6. Riggs S. Singing for the Stars: A Complete Program for Training Your Voice. Los Angeles, CA: Alfred Publishing Co., Inc.. 1998. 168 p.

REFERENCES

1. Bagadurov V. A. Ocherki pro istorii vokal'noj pedagogiki. [Essays on the history of vocal pedagogy]. 2nd edition revised, M.: Muzgiz. 1956, 246 p. [in Russian].
2. Gej Yulius: Nemeckaya shkola peniya: Uchebnoe posobie. [German Singing School: Study Guide]. Saint Petersburg: Planet of Music. 2014, 328 p. [in Russian].
3. Gladisheva A.O. Dikcijna ta orfoepichna normativnist'. [Diction and pronouncing normativity]. Kyiv, 1996, 204 p. [in Ukrainian].
4. Chernaya E.I. Osnovy scenicheskoy rechi. Fonacionnoe dyhanie i golos: uchebnoe posobie. [Stage Speech Basics: Phonation Breathing and Voice: Study Guide]. 4th ed., Lan, Planeta Musyki, 2019, 176 p. [in Russian].
5. Yaroslavceva L.K. Zarubezhnye vokal'nye shkoly: uchebnoe Posobie po kursu istorii vokal'nogo iskusstva. [Foreign vocal schools: textbook on the history of vocal art]. M.: GMPI, 1981, 90 p. [in Russian].
6. Riggs S. Singing for the Stars: A Complete Program for Training Your Voice. Los Angeles, CA: Alfred Publishing Co., Inc. 1998. 168 p. [in English].